

SINIF ÖĞRETMENLERİNE GÖRE GÖÇMEN ÇOCUKLARIN KAYIP NESİL OLMALARI ALTINDA YATAN NEDENLER

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Mustafa EROL¹, Fatih ÖZDEMİR², Ahmet EROL³

1 Arş. Gör. Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, merol@yildiz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1675-7070.

2 Arş. Gör. Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, fozdemir@yildiz.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5759-643X.

3 Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, ahmete@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7538-952X.

Geliş Tarihi 30.04.2021 Kabul Tarihi: 25.08.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.930329

Öz: Bu çalışmada, sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre göçmen çocukların kayıp nesil olmalarının altında yatan nedenler incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışma, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji ile yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ili Esenyurt ilçesinde görev yapan ve ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilen 13 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Bulgulara göre sınıf öğretmenleri göçmen çocukların kayıp nesil olmalarının altında yatan nedenleri dil sorunları, sosyokültürel nedenler, ekonomik nedenler, istismar ve suça itilme, psikolojik nedenler ve eğitim olanakları ile yapısından kaynaklı nedenler olarak sıralamışlardır. Öğretmenlerin belirttiği dil sorunları; iletişime geçmede zorluk, akademik başarısızlık ve arkadaşlık kurmada güçlük, sosyokültürel nedenler, yerel toplumdan kaynaklı (ön yargı, ötekileştirilme, dışlama, etiketleme) ve göçmenlerden kaynaklı (yerel halkla bütünleşememe, yerel kültürü benimseyememe, kendi kültürlerini yaşatma isteği), ekonomik nedenler; yoksulluk, işsizlik ve ücret eşitsizliği, istismar ve suça itilme; savunmasız olmaları, fiziksel ve cinsel istismar ve parçalanmış aileler, psikolojik nedenler; sosyal ve psikolojik travma, stres, depresyon ve ruh sağlığı, aitlik ve kimlik sorunu, eğitim olanakları ve yapısından kaynaklı nedenler ise eğitim sistemlerinin farklılığı, okulların yeterli olanaklara sahip olmaması, uyum sorunları ve okullaşamama, eğitime erişim sorunları ve pandemi etkisi, yetersiz mesleki gelişim olarak kavramsallaştırılmıştır. Çalışmanın bulguları dikkate alındığında göçmen çocukların topluma ve eğitime uyumu bağlamında paydaşlara düşen görev ve sorumluluklar olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen çocuklar, kayıp nesil, sınıf öğretmenleri.

THE REASONS FOR MIGRANT CHILDREN TO BECOME LOST GENERATION ACCORDING TO PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Abstract:

In this study, the reasons behind the disappearance of immigrant children according to the views of primary school teachers were examined. In this direction, the study was carried out with phenomenology, one of the qualitative research designs. The study group of the research consists of 13 primary school teachers who work in the district of Esenyurt in Istanbul and are selected by criterion sampling method. The data were collected through a semi-structured interview form prepared by the researchers and analyzed by content analysis. According to the findings; Primary school teachers listed the reasons behind the loss of immigrant children as language problems, socio-cultural reasons, economic reasons, abuse and delinquency, psychological reasons and educational reasons. Language problems stated by teachers; difficulty in communicating, academic failure and difficulty in making friends, sociocultural reasons; economic reasons originating from the local society (prejudice, marginalization, exclusion, labeling) and immigrants (not being able to integrate with the local people, not adopting the local culture, the desire to keep their own culture alive); poverty, unemployment and wage inequality, exploitation and delinquency; vulnerability, physical and sexual abuse and broken families, psychological reasons; Social and psychological trauma, stress, depression and mental health, belonging and identity problems, educational reasons are conceptualized as differences in education systems, insufficient facilities in schools, adjustment problems and non-schooling, access to education problems and the effect of the pandemic, inadequate professional development. Considering the findings of the study, it can be said that there are duties and responsibilities of the stakeholders in the context of adaptation of immigrant children to society and education.

Keywords: Migrant children, lost generation, primary school teachers.

Giriş

İnsanlar yaşamış oldukları ülkelerde güvenlik, beslenme, barınma ve eğitim ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılayamadıkları durumlarda daha iyi koşullarda yaşayacaklarını düşündükleri ülkelere göç etme eğilimindedirler. Yapılan bu göç hareketleri, kitlesel veya bireysel olarak ülke içi veya başka ülkelere yönelik olabilmektedir. İnsanın var olduğu günden bugüne kadar devam eden bu hareketler birçok toplumsal olayların da sebebi olarak görülmektedir (Tunga, Engin ve Çağiltay, 2020). Ülkeler ve

toplumlar arası göçler tarih boyunca devam etmiş olsa da son dönemde yaşanan göçlerde boyut, kapsam ve nitelik açısından değişiklikler gözlemlenmektedir (Castles ve Miller, 2008). Yirminci yüzyılda meydana gelen dünya savaşları ve bu süreç içerisinde yaşanan soğuk savaşla birlikte kutuplaşmalar meydana gelmiş, bu kutuplaşma iki blok içerisinde daha az gelişmiş sınır ülkelerde görüş ayrılıkları, kimlik krizi, güvenlik problemlerini doğurmuş ve bu durumun üzerinde ekonomik sebeplerde eklenmesi ile göç hareketleri hız kazanmıştır (Zenginoğlu, 2019). Kendi ülkeleri dışında yaşayan göçmenlerin 1910 yılında 33 milyon (Ünal, 2014), 1970 yılında 84 milyon, 1990 yılında 153 milyon ve 2019 yılında 272 milyon olduğu tahmin edilmektedir (IOM, 2020). Göç hareketleri savaş dışında birçok sebepten de meydana gelebilmektedir. Örneğin; iklim değişikliğine bağlı göçler de son yıllarda hız kazanmaya başlamıştır. Gelecek 40 yıl içerisinde iklim değişikliğine bağlı olarak; kuraklık, küresel ısınma, güvenli besin arayışı ve doğal afetlerden dolayı 25 milyon ile 1 milyar arası insanın göç edeceği yönünde tahminler yürütülmektedir (Laczko ve Aghazarm, 2009). Ayrıca son yıllarda ortaya çıkan yeni dijital medya, ülkeler arasındaki bağlantıyı teşvik etmekte ve göç hareketlerini artırmaktadır (Gomes ve Yeoh, 2018).

Göçmenler göç sürecinde ve göç sonrasında birçok sorunla karşılaşabilmektedirler. Bu sorunlar, dil sorunlarından kaynaklı yalnızlık, düşük benlik saygısı, sosyokültürel uyumsuzluk, ekonomik zorluklar, travma, davranış problemleri ve sosyal izolasyon olarak sıralanmaktadır (Almutairi, 2015; Hodes, 2000). Benzer şekilde, sonradan dâhil olunan toplumdaki farklı kültür, dil, din, ırk gibi etmenler stres unsuru olabilmektedir (Birman ve Trickett, 2001; Betancourt, Abdi, Ito, Lilienthal, Agalab ve Ellis, 2015). Göç sürecinde ve sonrasında göçmen çocukların yaşadıkları travmatik olaylar (savaş, ölüm şahit olma, aile üyelerinin kaybı vb.), çocuklarda psikolojik sorunların görülmesine neden olabilmektedir (Angel, Hjern ve Ingleby, 2001). UNICEF (2014) verilerine göre göçmenlerin büyük bir kısmında psikososyal gelişim bozuklukları görülmektedir. Bu faktörlerin yansırı çeşitli sektörlerde çalıştırılan göçmenlerin ücretlerinin içinde bulunan toplumun diğer üyelerinden düşük olması, yerli nüfusta işsizliği artırması, sosyal denge ve ulusal kimlik gibi sosyal, siyasal ve kültürel bazı kaygılar da bu sorunlar derinleşmektedir (Özekmekçi, 2010).

Göç süreci ve sonrası yaşanan bu olumsuzluklardan en fazla çocuklar ve kadınlar etkilenmektedir (Arabacı, Hasgül ve Serpen, 2016). Göçmenlere sağlanan okul imkânlarının kısıtlı olmasının yansırı yeni kültüre ve topluma uyum sağlayamayan aileler çocuklarını okula göndermekte zorlanmaktadır. Ülkemizde yaşayan göçmen çocukların bir bölümünün hâlâ eğitime erişimleri kısıtlıdır (Eren, 2019). Söz konusu göçmen çocukların eğitiminde yaşanan sorunlar çocuk işçiliğine, erken yaşta evliliğe, istismara ve çocukların suça itilmelerine neden olabilmektedir (Watkins ve Zyck, 2014). Bu tür olumsuzluklar çocukları fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden olumsuz etkilemektedir (Polat ve Evliyaoğlu, 2008). Diğer göçmen grupları ile karşılaştırıldığında çocuklar beslenme, fiziksel yaralanmalar, hastalık, istismar gibi sorunlarla daha fazla karşılaştıkları görülmektedir (Bloch ve diğ., 2015).

Alanyazın incelendiğinde OECD ülkelerinde mülteci ve sığınmacı çocukların eğitimi (Bourgonje, 2010), mülteci çocukların kültürel ve sosyal sermayesi (Niemeyer, 2014), İsveç'te ailelerinden ayrı düşmüş mülteci çocukların demografik özellikleri, eğitim ve istihdamları (Çelikaksoy ve Wadensjö, 2015), yabancı uyruklu çocukların devlet okullarındaki eğitimine dair öğretmen görüşleri (İmamoğlu ve Çalışkan, 2017), ikinci nesil göçmen gençlerin kültürler arası kimliği (Garcia, 2019), Suriyeli öğrencilerin eğitiminde Türkiye'de öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar (Taşkın ve Erdemli, 2018), mülteci çocukların eğitiminde karşılaşılan sorunlar (Tunga, Engin ve Çağıltay, 2020), Ürdün, Lübnan ve Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için "Kayıp Neslin" önlenmesine yönelik çalışmalar (Beste, 2015) ve kayıp nesil önlenmesi ile ilgili mülteci eğitimi bağlamında İsveç, Almanya, Hollanda ve Türkiye arasında bir karşılaştırma (Crul, Keskiner, Schneider, Lelie ve Ghaemina, 2016) gibi çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Alanyazında görüldüğü üzere sınıf öğretmenlerine göre göçmen çocukların kayıp nesil olmalarının altında yatan nedenlere ilişkin bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu bağlamda araştıranın amacını sınıf öğretmenlerine göre göçmen çocukların kayıp nesil olmalarının altında yatan nedenlerin incelenmesi olarak belirtmek mümkündür.

Araştırmanın Problem Cümlesi

Sınıf öğretmenlerine göre göçmen çocukların kayıp nesil olmalarının altında yatan nedenler nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, sınıf öğretmenlerine göre göçmen çocukların kayıp nesil olmalarının altında yatan nedenler nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji ile incelemiştir. Fenomenoloji deneyimleri, kavramları, olayları, durumları incelemek ve açıklamak amacıyla sosyal bilimlerde kullanılmaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2016). Fenomenolojik çalışma "birkaç kişinin bir fenomen veya bir kavramla ilgili deneyimlerinin ortam anlamını tanımlar" (Creswell, 2016). Araştırmada bilinen, farkında olunan bir durumu daha ayrıntılı ve derinlemesine olarak ele alabilmek için nitel araştırmanın desenlerinden olan fenomenoloji (olgu bilim) araştırmanın deseni olarak belirlenmiştir. Deneyimin kendisine ve bir şeyi deneyimin nasıl bilinçliliğe dönüştürdüğüne vurgu yapmayı amaçlayan fenomenoloji, günlük deneyimlerimizin anlamı ve doğası hakkında derinlemesine bir anlayışı elde etmeyi amaçlar (Merriam, 2009). Bu nedenle bu fenomenoloji deseni, araştırmanın amacını yansıtabileceği düşünülerek tercih edilmiştir.

Araştırmanın Katılımcıları ve Kapsamı

Bu çalışmanın katılımcılarını, İstanbul ili Esenyurt ilçesinde yer alan kamu okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu katılımcılar ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Patton (2015)'a göre kritik durumlar bilgi verme açısından zengin olmalarından dolayı ölçüt örnekleme kaynağı oluşturabilmektedir. Bu çalış-

manın kritik durum sınıfında göçmen çocuk bulunan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Ölçüt örnekleme, yapılacak olan araştırmada araştırmamanın amacına yönelik olarak literatür kriterlerine uygun örneklem türüdür (Marshall ve Rossman, 2014). Bu çalışmada ölçüt, katılımcıların sınıf öğretmeni olması ve sınıfında göçmen öğrenci bulunması şeklinde belirlenmiştir. Katılımcılar 7'si kadın ve 6'sı erkek olmak üzere 13 kişiden oluşmaktadır. Katılımcılara ilişkin demografik veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Öğretmenler	Yaş	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Mesleki Kıdem	Sınıf Düzeyi	Sınıfta Yer Alan Göçmen Çocuk Sayısı
K-1	48	Kadın	Lisans	21	1. Sınıf	2
K-2	35	Kadın	Yüksek Lisans	11	3. Sınıf	2
K-3	30	Kadın	Lisans	7	4. Sınıf	1
K-4	34	Kadın	Lisans	10	3. Sınıf	3
K-5	35	Erkek	Lisans	10	2. Sınıf	2
K-6	34	Erkek	Yüksek Lisans	9	3. Sınıf	2
K-7	37	Erkek	Lisans	14	1. Sınıf	1
K-8	34	Erkek	Yüksek Lisans	7	1. Sınıf	1
K-9	39	Kadın	Doktora	7	4. Sınıf	2
K-10	39	Erkek	Lisans	15	4. Sınıf	3
K-11	29	Kadın	Lisans	3	2. Sınıf	3
K-12	28	Kadın	Yüksek Lisans	4	2. Sınıf	1
K-13	37	Erkek	Yüksek Lisans	13	1. Sınıf	2

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş soruların sorulduğu ve veri toplama sürecinde araştırmacıya farklı sonda sorular sorma olanağı sağladığı görüşme yöntemidir (Merriam, 2009; Patton, 2015). Görüşme formu geliştirme sürecinde ilgili alanyazın incelenmiş 12 görüşme sorusu hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme soruları 2 sınıf öğ-

retmeni, 1 Türkçe eğitimi alanında doktoralı akademisyen ve göç ve göçmen çocuklar ile ilgili çalışmaları olan 3 akademisyene uzman görüşü almak için gönderilmiştir. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda bazı sorular değiştirilmiş ve üç soru çıkarılarak pilot uygulama yapılmıştır. Uygulama sonrası soruların anlaşılabilirlik durumu araştırmacılar tarafından tekrar kontrol edilerek son hali verilmiştir. Formun kapsam geçerlik indeksi hesaplanmış ve sonuç .94 olarak saptanmıştır. Formda açık uçlu 10 soru yer almaktadır (Örneğin; “Size göre göçmen çocukları kayıp nesil olmaya iten nedenler nelerdir?”).

Verilerin Toplaması, Analizi ve Güvenirliği

Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Bu teknikte görüşülen bireyler, görüşme esnasında soruları sorgulayan ve yanıtlayan pozisyonundadır (Sönmez ve Alacapınar, 2016). Araştırmanın doğasına uygun olarak görüşme esnasında veri çeşitliliğini artırmak ve katılımcıların görüşlerini detaylandırmak için sonda sorular eklenmiştir. Sondalar; konuyu detayları ile ilgili daha fazla soru sormak, konuyu daha iyi açıklamalarını istemek veya iyi örnekler almak üzere düzenlenebilir (Merriam, 2009). Araştırma için görüşmeler katılımcıların uygun ve gü-rültüsüz ortamlarda birebir gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler ortalama 28 dakika sürmüştür. Görüşmeler araştırmacılar tarafından bizzat yürütülmüş olup üçüncü bir kişi çalışmada yer almamıştır. Araştırmanın verileri toplanırken sosyal mesafe, maske ve temizlik kurallarına uyulmuştur. Bütün katılımcılar görüşme sürecinde maske takmış, katılımcı ile araştırmacı arasında en az iki metre olmasına da özen gösterilmiştir. Katılımcılar arasında Covid-19 teşhisi konan (pozitif) veya temaslı hasta bulunmamaktadır.

Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizi; nitel metinlerin tekrar eden kelimeler ve temalar doğrultusunda taranması ve hacimli olan nitel materyali alarak anlamlarını belirlemeye yönelik herhangi bir nitel veriye indirilmesi ve anlamlandırması gibi ifade edilmektedir (Patton, 2015). İçerik analizi doğrultusunda öncelikle verilerin tamamı okunmuş, incelenmiş ve bu işlem tekrar tekrar uygulanmıştır. İkinci aşamada veriler kodlanmış ve birbiri ile ilgili kodlar ilişkilendirilerek temalara ulaşılmıştır. Katılımcılar “K” ile kodlanarak sunulmuştur. Örneğin “K1” 1. katılımcıyı, “K7” ise 7. katılımcıyı temsil etmektedir. Araştırmanın geçerlik ve güvenirligi için Tablo 2’de yer alan işlemler yapılmıştır.

Tablo 2. Çalışmanın Geçerlik ve Güvenirliği İçin Alınan Önlemler

Geçerlilik ve Güvenirlik Türü	Yapılan İşlemler
İç Geçerlik (İnandırıcılık)	Uzun süreli etkileşim Çeşitleme Uzman incelemesi
Dış Geçerlik (Aktarılabildik)	Ayrıntılı betimleme Amaçlı örnekleme
İç Güvenirlik (Tutarlılık)	Araştırmanın tüm aşamalarının deneyimli bir uzmanla incelettilmesi Kod ve temaların farklı araştırmacılar tarafından incelenmesi
Dış Güvenirlik (Teyit edilebilirlik)	Verilerin bilgisayar ortamına aktarılıp kaydedilmesi Verilerin ses kayıt cihazı ile kaydedilmesi

Tablo 2'ye göre; araştırmanın veri toplama ve veri analizi sürecinde yapılan geçerlik ve güvenilirlik işlemleri verilmiştir. Ayrıca katılımcılardan elde edilen verilerin doğrulanmasını sağlamak için veri kaynağı ve araştırmacı üçgenlemesi (Stake, 2010) kullanılmıştır. Araştırmacı üçgenlemesi sayesinde tüm araştırmacılar verileri yakından incelemiştir. Ayrıca araştırmacının yanlılığını belirtmesi (araştırmacılar verilerin toplanmasında ve çözümlenmesinde bir araç görevi üstlenmişlerdir), araştırma verilerinin farklı bir araştırmacı tarafından da kontrol edilmesi (görüş birliği) sağlanmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu için uzman görüşüne başvurulmuştur. Çalışma bulgularının farklı durumlara ilişkin transfer (nakledilebilirlik) edilebilirliği kontrol edilmiştir. Kodlama ve temalar araştırmacılar tarafından farklı farklı yapılmış, yapılan analizler benzerlik ve farklılık açısından incelenmiştir. Böylelikle kodlayıcılar arasındaki uyumun çapraz kontrolü yapılmış ve araştırmacılar arasında koordinasyon sağlanmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca kodlayıcılar arası uyum Miles & Huberman'ın (1994) formülü ile incelenmiş ve uyum .87 olarak belirlenmiştir. Bulgular zengin ve detaylı betimlemeler çerçevesinde ele alınmış ve örneklerle desteklenmiştir. Bu noktada elde edilen temalar alan yazın çerçevesinde değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

Etik Kurul Onayı

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı = Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi= 29.04.2021

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası= 2021/02

Bulgular

Öğretmenlerin göçmen çocukları kayıp nesil olmaya iten nedenlere ilişkin görüşleri altı tema çerçevesinde açıklanmıştır. Bu temalar şu şekildedir: 1) dil sorunları, 2) sosyokültürel nedenler, 3) ekonomik nedenler, 4) istismar ve suçla itilme, 5) psikolojik nedenler ve 6) eğitim olanakları ve yapısından kaynaklı nedenler. Tablo 3'te bu temaları destekleyen alt temalar ve araştırma kapsamında elde edilen kodlar yer almaktadır.

Tablo 3. Öğretmenlere Göre Göçmen Çocukların Kayıp Nesil Olmalarını Etkileyen Nedenler

Dil Sorunları	Sosyokültürel Nedenler	Ekonomik Nedenler	İstismar ve Suçla İtilme	Psikolojik Nedenler	Eğitim Olanakları ve Yapısından Kaynaklı Nedenler
İletişime Geçmede Zorluk	Yerel Toplumdan Kaynaklı (Ön yargı, ötekileştirilme, dışlama, etiketleme)	Yoksulluk	Savunmasız Olmaları	Sosyal ve Psikolojik Travma	Eğitim Sistemlerinin Farklılığı
Akademik Başarısızlık	Göçmenlerden Kaynaklı (Yerel halkla bütünleşememe, yerel kültürü benimseyememe, kendi kültürlerini yaşatma isteği)	İşsizlik ve ücret eşitsizliği	Fiziksel ve Cinsel İstismar	Stres, Depresyon ve Ruh Sağlığı	Uyum Sorunları ve Okullaşamama
Arkadaşlık Kurmada Güçlük			Parçalanmış Aileler	Aitlik ve Kimlik Sorunu	Eğitime Erişim Sorunları ve Pandemi Etkisi Yetersiz Mesleki Gelişim

Dil Sorunları

Öğretmenler, göçmen çocukların kayıp nesil olmalarında en büyük engeli dil sorunları olarak ifade etmişlerdir. Onlara göre göçmen çocukların Türkçeye yeterince hâkim olmaması eğitim süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Dil sorunları çocukların arkadaş edinmede zorluk yaşamasına da neden olmaktadır. Öğretmenler, göçmen ço-

cukların dil kaynaklı sorunlarını iletişime geçmede zorluk, akademik başarısızlık ve arkadaşlık kurmada güçlük olarak ifade etmişlerdir.

İletişime Geçmede Zorluk: Öğretmenler, göçmen çocukların diğer akranları ile iletişim kurmakta zorlandıklarını ve kendilerini ifade etmede zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre iletişim sorunu diğer bütün sorunlarında temelinde yer almaktadır. Öğretmeneler iletişim sorununun erken yıllardan itibaren verilecek eğitimler aracılığıyla giderilebileceğini düşünmektedirler. Bu yargıları destekleyen ifadeler şu şekildedir:

K-1 “En büyük engel dil farklılıklarından dolayı yerel toplumla anlaşamama sorunudur. Bu diğer bütün sorunları etkilemektedir. Hiçbir şekilde iletişim kuramıyorum. Doğal olarak sorunlarına bir cevap da üretemiyorum”.

K-6 “Dil sorunu göçmen çocuklarda iletişim sorununu doğurmakta ve uyumu geciktirmektedir. Göçmelerin eğitimi için öncelikle onların Türkçe biliyor olması gerekiyor. Anaokulundan başlanarak bu çocuklara dil eğitimleri verilmesi gerekir. Bu çocuklar Türkiye’de doğmuş olsalar bile evlerinde konuşulan hâkim dil yabancı olunca doğal olarak dil edinimleri geç oluyor”.

K-7 “Derslerde çok içine kapanık göçmen çocuklar. Bir türlü onlara ulaşamıyorum. Çünkü eğitim dili Türkçe ve onlar bu dili bilmediğinde onlarla iletişim kuramıyorum ve eğitim süreci aksıyor doğal olarak. Türkçe bilen göçmen çocuklarda var ama onlarda dilin inceliklerine hâkim değiller. Okuma yazma öğretimi sürecinde bunu çok iyi hissediyorsunuz”.

Akademik Başarısızlık: Öğretmenler göçmen çocukların dil kaynaklı sorunlarının onların akademik başarısını da olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre derslere aktif katılamama, anlatılan dersi anlamama gibi nedenler çocukların akademik başarısını etkilemektedir. Bu yargıları destekleyen ifadeler şu şekildedir:

K-5 “Dil bilemediklerinden çoğu derste başarısızlar. Çünkü derste anlatılanları anlamıyorlar. Bu nedenlerden dolayı da bu çocuklara ulaşamıyorum”.

Arkadaşlık Kurmada Güçlük: Öğretmenler göçmen çocukların arkadaş edinmekte zorluk yaşamadıklarını vurgulamışlardır. Onlara göre sosyal ilişkinin temeli anlaşmak ve iletişime geçmektir. Ancak göçmen çocuklar Türkçe bilmedikleri için diğer akranları ile iletişime geçmekte zorlanmaktadırlar. Öğretmenler dili iletişimin temel ögesi olarak değerlendirmiş ve arkadaşlık ilişkileri üzerinde önemli rolü olduğunu belirtmişlerdir. Bu yargıları destekleyen ifadeler şu şekildedir:

K-13 “Sosyal ilişki temelde ortak paydalarda buluşma ile başlamaktadır. Bu ortak noktalara ulaşmada tabi ki aynı dili konuşmak ve iletişime geçmekten meydana gelmektedir.”

K-4 “İletişimin en temel ögesi dil olduğundan bu çocuklar sınıflarda genellikle yalnız. İki kişi arasında temel düzeyde sosyal bir ilişki kurulacaksa ilk önce bunların birbirinin dilini anlaması gerekir”.

Sosyokültürel Nedenler

Öğretmenler göçmen çocukları kayıp nesil olmasının bir diğer nedenini ise sosyo-kültürel nedenler bağlamında açıklamışlardır. Öğretmenlere göre göçmen çocukların kültüre uyum sağlamasını olumsuz yönde etkileyen bazı nedenler vardır. Bu nedenler yerel toplumdan kaynaklı ve göçmenlerden kaynaklı nedenler olarak iki kod altında incelenmiştir.

Yerel Toplumdan Kaynaklı Nedenler: Öğretmenler göçmen çocukların göç edilen toplumun davranışlarından dolayı çeşitli engellerle karşılaşılabilceğini ifade etmişlerdir. Özellikle yerel halkın göçmenlere yönelik ön yargısı göçmen çocukları etkilemektedir. Öğretmenler, yerel toplumun göçmenleri ötekileştirme, dışlanma ve etiketleme gibi olumsuz davranışlarının da göçmen çocuklar üzerinde olumsuz etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Bu yargıları destekleyen ifadeler şu şekildedir:

K-12 “Bizim halkımız da ön yargılı, göçmen çocukları sürekli şikâyet edip başka sınıflara gönderilmesi için öğretmenlere baskı yapıyorlar. Kendi çocuklarının göçmenlerle arkadaş bile olmasını istemiyorlar. Göçmen çocukların kendi çocuklarını olumsuz etkileyeceğini, akademik başarılarını olumsuz etkileyebileceğini düşünüyorlar. Göçmenler bazen yerel halk tarafından ne yaptıkları, hangi işlerle uğraştıkları nerelerde oturdukları gibi bilgileri kendi aralarında paylaşıp, bunların anne balarının ne yaptığı belli değil benim çocuğum ile aynı sınıfta olamaz diyorlar”.

K-5 “Bazen yerel toplum farklı olanı benimseyemez ve onu ötekileştirir. Onun kendinden olmadığını, kendine yaklaşırsa zarar vereceğini düşünür. Bu nedenler göçmenlerin ötekileştirilmesinde etkili olduğunu düşünüyorum”.

K-9 “Toplum kendi sistemine uyum sağlayamayanı sistemin dışına iter.”

K-13 “Göçmenler genelde uyumsuz, sorun çıkaran ve cahil kişiler olarak tanımlanır. Türk ailelerde bu etiketlemelerden dolayı kendi çocuklarının göçmen çocuklarla arkadaşlık kurmasına karşı”.

Göçmenlerden Kaynaklı Nedenler: Öğretmenler göçmenlerin yerel halkla bütünleşmeye karşı dirençli olmalarının da çocukları kayıp nesil olmasında etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretilere göre, göçmenlerin kendi kültürlerini yaşatma isteği de göç edilen kültüre uyumu zorlaştırmaktadır. Öğretmenler göçme çocukların iki kültür arasında kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu yargıları destekleyen ifadeler şu şekildedir:

K-6 “Yaşadıkları toplumun kültürüne yabancı olmaları ve alışma evresinin geç olması bu çocuklar için en büyük sorun olduğunu düşünüyorum. Gittikleri toplumla bütünleşme süreci uzun sürüyor ve yerel kültürü benimseyemiyorlar.”

K-3 “Göçmenlerin kendi kültürlerini yaşatma isteği de kültüre uyum sağlamlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü bunlarda yerleşik bir kültürden geldiler gittikleri yerdeki kültüre ayak uydurmaları zaman alacak bir durum. Hâlâ kendi ülkesinin alışkanlıklarını devam ettiren birçok göçmen olduğunu söyleyebilirim”.

K-7 “Bu çocukların hem Türkçe öğrenecek hem de kendi dillerini yaşatacak bir donanımına sahip olması gerekiyor. Bu çocukların kendi dillerini unutup buldukları topluma tamamen adapte olmaları gerekir. Ancak herkes çereden etkilenirken çevreyi de etkiler. Kendi kültürlerini yaşatma haklarına sahipler ancak içinde buldukları toplum onları farklı alanlara süürükleyecektir. Göçmen olarak ilk gelen neslin çocukları hiçbir zaman kendi kültürlerini de içinde buldukları kültürü de tamamen özümseyemeyeceklerdir”.

Ekonomik Nedenler

Öğretmenler, göçmen çocukları kayıp nesil olmaya iten nedenlerden bir diğerini ekonomik nedenler olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre yoksulluk, ekonomik istismar ve işsizlik ekonomik nedenlerin temelinde bulunmakta ve çocukların kayıp nesil olmaları üzerinde etkili olmaktadır.

Yoksulluk: Öğretmenlere göre göçmen ailelerin yoksul olması çocuklarının eğitimlerini olumsuz etkilemektedir. Öğretmenler göçmen ailelerin geldikleri ülkede yoksulluk ve savaş gibi nedenler dolayı göç etmek zorunda kaldıklarını ve ekonomik olarak sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin;

K-9 “Göçmen aileler yoksulluğun pençesine düşmüş. Zaten göç ettiklerine göre savaştan veya açlıktan kaçmışlardır. Bu yoksulluk içerisinde çocuklarına ekonomik olarak destek olmaları imkânsız. Doğal olarak bu çocukların yeterli eğitimi almalarına da destek olamıyorlar”.

Öğretmenler yoksulluğa bağlı olarak, göçmen çocukların aileye ekonomik destek sağlamak için çalışmak zorunda kaldıklarını ve bu durumunda çocukların eğitimini olumsuz engellediğini belirtmişlerdir. Bu yargıları destekleyen ifadeler şu şekildedir:

K-10 “Bu çocukların büyük kısmı ailenin ekonomik gücüne katkı sağlamak zorunda olduklarından okula değil işe gidiyorlar. Çoğu yaşlarına uygun olmayan işlerde çalışmak zorunda kalıyor. Bütün bu süreçler çocukların eğitim almasını zorlaştırıyor”.

K-4 “Göçmen çocukların gerekli eğitimi alamaması maddi imkânsızlıklardan kaynaklanmaktadır. Ailenin ekonomik durumunun iyi olmaması bu çocukları çalışmak zorunda bırakmaktadır. Çünkü bu ailelerin büyük bir kısmı yoksul. Çocukların ise okula gitmekten ziyade eve maddi destek sağlaması gerekmektedir. Bu yüzden gerekli eğitimi alamayan bu çocukların kayıp nesil olmaları içten bile değil...”.

İşsizlik ve ücret eşitsizliği: Öğretmenlere göre göçmen ailelerin göç ettikleri ülkede düşük maaşla çalıştırılmaları, ücret eşitsizliğine ve işsiz kalmaları da göçmen çocukların kayıp nesil olmaları üzerinde etkilidir. Bu yargılar destekleyen ifadeler şu şekildedir:

K-11 *“Göçmenlerin düşük ücretle çalıştırılmaları ekonomik olarak istismar edilmelerine neden oluyor. Ayrıca iş olanaklarının da iyi olmaması göçmelerin ekonomik olarak istismar edilmelerinde etkili olabiliyor”*

K-2 *“Ailenin iş bulamaması ve sonucunda çocuğunu okula göndermemesi çocukların eğitimindeki en büyük engellerden birisidir. İşsiz göçmen ailelere iş imkânlarının sağlanması bu açıdan eksikliği kapatacaktır. Ekonomik olarak sıkıntı yaşamayan aile otomatik olarak çocuğunun iyi bir eğitim almasını isteyecektir.”*

İstismar ve Suça İtilme

Öğretmenlere göre göçmen çocukların kayıp nesil olmalarındaki diğer bir neden ise çocukların istismar edilmeleri ve suça sürüklenmeleridir. Öğretmenlerin göçmen çocukların istismar edilmelerini ve suça sürüklenmelerine yönelik ifadeleri savunmasız olmaları, istismar, parçalanmış aileler olarak kodlanmıştır.

Savunmasız Olmaları: Öğretmenlere göre göçmen çocukların savunmasız olmaları istismar edilmelerini ve suça itilmelerini beraberinde getirmektedir. Öğretmenler, savaş, açlık, yoksulluk ve ailelerin ilgisizliğinin çocukları savunmasız bıraktığını ifade etmişlerdir. Bu yargıları destekleyen ifadeler şu şekildedir:

K-9 *“Göçmen çocukların savunmasız durumda olmalarının en önemli nedenleri ailenin ilgilenmemesi ve çocukların ayrı olmaları diyebilirim. İlgilenmeme de bilinçli değil tabii, savaşlar yüzünden ekonomik zorluk çeken aileler bir şekilde çocuklarını göz ardı edebiliyor. Çocukların ailesi savaşta ölmüş de olabilir. Yani çocukları savunmasız bırakma bilinçli olmamaktadır. Bu durumda çocuklar savunmasız kalıyor ve bir şekilde istismar edilebiliyorlar”.*

İstismar: Öğretmenler göçmen çocukların fiziksel ve cinsel istismara maruz kaldığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre bu çocukların erken yaşta çalışmaya başlamaları (çocuk işçiliği), zorla dilendirilmeleri, istismara açık olmalarını beraberinde getirmekte ve bu çocukların fiziksel veya cinsel istismara uğramasında etkili olmaktadır. Örneğin;

K-4 *“Bu çocuklar zorla çalıştırılıp fiziksel olarak da istismar edilebiliyor. Özellikle zorla dilendirilme göçmen çocuklarda sık görülen istismar yollarından birisidir. Geçen haberlerde görmüştüm göçmen veya muhtaç durumdaki çocukları zorla kaçırıp İstanbul da dilendiren çetelerin olduğunu. Buna yönelik devletin gereken adımları attığını biliyorum. Bu tür sorunlar göçmen çocukların istismar edilmesinin en ahlak dışı yönlerinden”.*

Parçalanmış Aileler: Öğretmenlere göre göçmen çocukların istismar edilmelerinde ve suça itilmelerinde parçalanmış ailelerin de rolü de vardır. Özellikle savaşlar yüzünden çocukların ailelerinden ayrı kalmaları, aile üyelerini kaybetmeleri (ölüm veya ulaşmama), farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmaları gibi nedenler çocukların suça itilmesine neden olmaktadır. Örneğin;

K-7 “Bu çocukların bazıları savaş yüzünden ailesinden ayrılmış ve korunmasızlar. Benim öğrencimin babası evde yatarken bir bombanın isabet etmesi sonucu vefat etmiş. Ağabeyi de farklı bir ülkeye iltica etmek zorunda kalmış. Ağabeyi ile görüşmediklerini ve abisini çok özlediğini söylüyor. Aile paramparça anlayacağınız. Bu nedenlerle de suça itilmeleri ve bazı çevreler tarafından kullanılmaları kaçınılmazdır”.

Ayrıca öğretmenler göçmen çocukların gerekli eğitimin almadıkları zaman bu çocuklardaki suça yönelme oranının artacağını ve saldırgan davranışları sergileyebileceklerini ifade etmişlerdir. Bu yargılar destekleyen ifadeler şu şekildedir:

K-1 “Bu çocuklara gerekli eğitimlerin verilmesi gereklidir. Eğer geç kalırsak veya önemsemesek bunların kayıp nesil olmalarında bizim de suçumuz vardır demektir. Bu çocukların gerekli eğitimi almadıklarında olabilecekleri düşünmek bile istemiyorum. Suça yönelme, saldırgan davranışlar sergileme olacağını söylesem abartmış olmam diye düşünüyorum” ifadeleri ile açıklamıştır”.

K-10 “Göçmen çocukların karşılaşmış olduğu açlık ve kötü şartlar olduğu zaman doğal olarak yaşama refleksleri onları yasadışı işlere yöneltebilmektedir. Tabii bazı çevreler tarafından bilinçli olarak da bu durum kullanılabilir. Bu yüzden göçmen çocukların okullaşma oranının artırılması göçmen çocukların suça itilme veya yönelme oranlarını azaltacağını söyleyebilirim”.

Psikolojik Nedenler

Öğretmenlere göre göçmen çocukların kayıp nesiller olmalarında çeşitli psikolojik nedenler bulunmaktadır. Bu nedenleri yaşadıkları sosyal ve psikolojik travma, stres, depresyon ve ruh sağlığı, aitlik ve kimlik sorunu olarak ifade etmek mümkündür.

Sosyal ve Psikolojik Travma: Öğretmenler, göçmen çocukların yaşadıkları travmaların çocukların kayıp nesiller olmasında etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre evlerini kaybeden, arkadaşlarından ayrılan, cinsel istismara maruz kalan, ailesinden ve arkadaşlarından küçük yaşlarda ayrılmak zorunda kalan, aile bireylerini kaybeden, gittikleri ülkelerde kültür şoku yaşayan, yerel halkın olumsuz tutumu, sosyal izolasyona maruz kalan, aşağılanmış hisseden, toplu ölümlere şahit olan göçmen çocuklar çeşitli psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar. Örneğin;

K-8 “Bu çocukların çoğu zaten savaştan geldi. Savaşın çirkin yüzü ile karşılaştı. Küçük yaşlardan itibaren ailelerinden, evlerinden, arkadaşlarından ayrılmak

zorunda kaldılar. Belki de anne baskının ölümüne şahit oldular. Gittikleri yerlerde yerel toplum tarafından olumsuz tutumla karşılaştılar ve çocuklarda aşağılanmıştır duygusu oluştu. Çok farklı kültürlerle tanıştılar ve şoka uğradılar. Bu nedenlerden dolayı psikolojik ve sosyal olarak travma yaşadılar doğal olarak. Eğer biz destek olmaz isek bu psikoloji ile suçta işler ve toplumsal düzen için bir tehditte oluştururlar”.

K-11 “Çocuklar, alilerinin ölümüne, şiddete toplu katliamlara ve evlerinin bombalanmalarına maruz kaldı. Belki de cinsel olarak şiddet gördü. Bu çocukların nasıl iyi olduğunu düşünebiliriz. Gittikleri ülkelerdeki yaşadıkları ekonomik sıkıntılar, istismar edilmeleri gibi nedenlerde stres yaşamalarına ve yaşamdan zevk almamalarına neden oldu. Bunların ilk önce psikolojik destek alması şart. Bu açıdan okul rehberlik servislerinin öğretmenlerin ve alilerinin bilinçlendirilmesi gerekir”.

Stres, Depresyon ve Ruh Sağlığı: Öğretmenlere göre göçmen çocukların yaşadıkları stres ve depresyon sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Göçmen çocukların göç sürecinde ve sonrasında yaşadıkları belirsizlikler, kalacak yer bulamama korkusu ve yaşama kaygısı çocukları psikolojik olarak olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yargıları destekleyen ifadeler şu şekildedir:

K-2 “Göçmen çocukların göç sürecinde ve sonrasında yaşadıkları stres ve depresyon çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle hayatlarına dair olan belirsizlik korku ve kaygı geliştirmelerine bunun sonucu olarak yaşam kalitelerinin azalmasına veya düşmesine neden olabilmektedir. Bu kaygı ve korkuda ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkilere neden olabilmektedir”.

Aitlik ve Kimlik Sorunu: Öğretmenlere göre göçmen çocukların psikolojik sağlıklarını olumsuz etkileyen bir diğer neden ise aitlik ve kimlik sorunudur. Öğretmenlere göre, göçmen çocukların kendilerini bir vatana ait hissetmemesi, vatandaşlık haklarını bilmemesi ve kendilerini toplumda konumlandıramaması çocukların psikolojik yapılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin;

K-3 “Göçmen çocukların kendini bir vatana ait hissetmemesi, sınıf arkadaşları ile bütünleşememesi ve kimlik sorunları yaşamaları psikolojilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü bir kimliğe sahip olmak veya toplumsal kimliğini benimsemek insanları rahatlatır ve mutluluk verir. Çocuk kendini bir yere ait hissetmezse yabancı hissediyor demektir. Yabancılaşmada çocuğu olumsuz etkiler”.

Öğretmenler göçmen çocukların yaşadıkları psikolojik sorunların en aza indirilmesinde ve bu çocukların kayıp nesiller olmaması adına eğitim kurumlarına ve öğretmenlere büyük görevler düştüğünü ifade etmişlerdir. K-8’in aşağıdaki ifadeleri bu durumu destekler niteliktedir.

K-8 “Savaş ve travma süreçlerini yaşamış öğrenciler dil engelinden ötürü psiko-sosyal problemlerini sınıf ortamında öğretmeniyle paylaşamayabilir. Böyle durumlarda öğretmen öğrencileriyle karşılıklı güvene ve saygıya dayalı ilişki kurabilmelidir. Tüm bunlardan önce öğretmen, her öğrenciyi bireysel olarak tanımalı, onlara gerçekten kulak vermeli ve yardım etmelidir. Ayrıca akranlarla göçmenleri bütünleştirmeli bu çocukların eğitim ortamlarında sosyalleşmesini sağlamalıdır. Çünkü eğitim kurumları göçmenlerin kayıp nesil olmamalarını sağlayacak en önemli kurumlardır. Tabi etkin ve verimli kullanıldığı sürece...”.

Eğitim Olanakları ve Yapısından Kaynaklı Nedenler

Öğretmenlere göre göçmen çocukların kayıp nesil olmalarının altına yatan diğer bir neden ise eğitsel nedenlerdir. Öğretmenlerin ifade ettiği eğitsel nedenler beş kod çerçevesinde açıklanmıştır. Bu nedenler şu şekildedir: 1) eğitim sistemlerinin farklılığı, 2) okulların yeterli olanaklara sahip olmaması, 3) okula uyum sorunları, 4) eğitime erişim sorunları ve pandemi etkisi, 5) yetersiz mesleki gelişim.

Eğitim Sistemlerinin Farklılığı: Öğretmenler göçmen çocukların geldikleri ülkelerdeki eğitim sistemi ile Türk eğitim sistemi arasındaki farklara değinmiş ve bu farklılığın eğitim sürecine olumsuz yansımalarının olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin;

K-11 “Geldikleri ülkedeki eğitim sistemi ile buradaki eğitim sistemi arasında dağlar kadar fark var. Bu farklılık onların eğitimden yararlanmasını etkiliyor”.

Okulların Yeterli Olanaklara Sahip Olmaması: Öğretmenler göre göçmen çocukların eğitimi konusundaki diğer bir engel okulların yeterli olanaklara sahip olmamasıdır. Öğretmenler mevcut materyallerin göçmen çocukları için uygun olmadığını belirtmişlerdir. Örneğin;

K-1 “Bu çocukların dillerini anlamak ve onlara uygun materyallerle eğitim sunmak önemlidir diye düşünüyorum”.

Uyum Sorunları ve Okullaşamama: Öğretmenler göçmen çocukların okula uyum sorunları olduğunu ve yeterince okullaşmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre bu durum eğitim faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Öğretmenlere göre okula uyum sorunları ve okullaşamama göçmen çocukların kayıp nesil olmaya iten nedenlerden birisidir. Örneğin;

K-8 “Okula uyum sağlayamadıkları açıkça söyleyebilirim. Bu durumda tabii ki eğitimi etkiliyor. Okula uyum sağlayamayınca da otomatikman devam problemleri ortaya çıkıyor. Çocuklar okulu benimsemeden onlara bir şeyler vermeye çalışıyoruz ve başarılı olamıyoruz. Öncelikle okula uyumları konusunda bir şeyler yapılmalı. Bu çocukların okullaşma oranlarının artırılması kayıp nesil olamamalarına yardımcı olacağı kanaatindeyim”.

K-13 “Göçmen Suriyeli çocukların en temel sorunu eğitim sorunudur. Eğer kayıp nesil olma sorunu varsa bu sorunu eğitim ile aşabileceğimi düşünüyorum. Tabi bu tek taraflı bir durum değildir. Ancak bu çocukların yeterli eğitimi almaları ve okula devamlarının sağlanması birinci öncelikli konudur. Çünkü bu çocuklar okula devam edemediğinden toplumsal uyumları da güçleşiyor”.

Eğitime Erişim Sorunları ve Pandemi Etkisi: Öğretmenler göçmen çocuklarının hepsinin eğitim-öğretim hizmetlerine erişemediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler pandemi süreciyle birlikte yüz yüze eğitimine ara verilmesi ile birlikte araç gereç eksikliğinden göçmen çocukların eğitim-öğretim faaliyetlerine erişiminin kısıtlandığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre pandemi süreci göçmen çocukların eğitimi olumsuz etkilemiştir. Örneğin;

K-13 “Hepsi aynı oranda eğitime erişemiyor. Zaten çoğu yoksul insanlar pandemi ile birlikte iyice okuldan uzak kaldılar. Bu durumda tabi ki topluma entegrasyonu geciktirecek ve bu çocuklar kayıp nesil olacak”.

K-5 “Uzaktan eğitim süreci için bu çocukların önündeki en büyük engel ve bu çocukların online derse katılabilecek araç-gereç (tablet, telefon, internet) olmamasıdır. Derslere katılanlar olsa bile dersleri dinlediklerini düşünmüyorum. Yine okulda arkadaşları ile sosyal bir çevreleri vardı bir şekilde dil öğrenip kaynaşabiliyorlardı. Uzaktan eğitimle onunda kaybolduğunu düşünüyorum”.

K-4 “Zaten yeterli eğitimi alamayan bu çocuklar salgın sürecinde iyice eğitimden mahrum kaldı. Evde sürekli Arapça konuşuluyor. Hiç değilse okulda Türkçeye maruz kalıp öğrenebiliyorlardı. Salgında verilen uzaktan eğitimde çocuk bana bakıyor ben çocuğa bakarak anlaşmaya çalışıyoruz”.

Yetersiz Mesleki Gelişim: Öğretmenler, göçmen çocukları kayıp nesil olmaya iten diğer nedeni ise yetersiz mesleki gelişim olarak açıklamışlardır. Öğretmenlere göre meslektaşları ve kendileri göçmen çocuklara mesleki gelişim imkânları sunma ve bu çocukların eğitimine destek olma konusunda yetersizdirler. Örneğin;

K-9 “Bu çocuklara eğitim veren Türk öğretmenleri (kendimde dâhil) yetersiz. Bu çocuklara nasıl eğitim-öğretim verilecek bilmiyoruz. Üniversitede böyle bir eğitim almadık. Normal diğerlerine ne yapıyorsak onlara da uygulamaya çalışıyoruz ama başarılı olamıyoruz”.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, sınıf öğretmenlerine göre göçmen çocukların kayıp nesil olmalarının altında yatan nedenler incelenmiştir. Öğretmenlerin belirttikleri bu nedenler; dil sorunları, sosyokültürel nedenler, ekonomik nedenler, istismar ve suça itilme, psikolojik nedenler, eğitsel nedenler olmak üzere altı tema çerçevesinde açıklanmıştır.

Araştırmada öğretmenler öncelikle, göçmen çocukların kayıp nesil olmasını dil sorunları bağlamında açıklamışlardır. Öğretmenlere göre göçmen çocukların göç ettiği ülkedeki insanlarla iletişim kurmada zorluk yaşaması, dil farklılıklarından dolayı arkadaş edinememeleri, eğitim kurumlarında kullanılan dili anlamamaları ve buna bağlı olarak derslerdeki akademik başarısızlık gibi sorunlar çocukların kayıp nesil olmalarında etkilidir. Yohani (2010)'ye göre dil farklılıkları göçmen çocukların arkadaşlık kurma, sosyalleşme ve kendilerini ifade etmelerini zorlaştırmakta, saldırgan davranışlarını artırmaktadır. Konuşulan dilin farklı olması sosyalleşme, sağlık, ekonomik, psikolojik gibi birçok sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır (Fazel ve diğ., 2012; Meas-ham ve diğ., 2014). Türkiye'de yapılan bazı araştırma sonuçları da dil problemlerinin çocukların eğitimlerindeki en büyük engel olduğuna işaret etmektedir (Levent ve Çayak, 2017; Bahadır ve Uçku, 2016). Erdem (2017) çalışmasında, göçmen çocukların öğretimi sürecinde temel sorunun dil sorunu olduğunu, katılımcı öğretmenlerin mülteci çocukların ihtiyaçlarına göre içeriği düzenlemediklerini, öğretmenlerin bu çocuklar için materyal gereksinimleri olduğunu, değerlendirme sürecinde öğretmenlerin nesnel bir yöntem geliştirmediklerini belirtmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları ile alanyazında bu yönde yapılan araştırma bulguları benzerlik göstermektedir.

Öğretmenler, sosyokültürel nedenlerden dolayı göçmen çocukların kayıp nesil olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre, sosyokültürel nedenleri yerel toplumdan ve göçmenlerden kaynaklıdır. Yerel toplumdan kaynaklı nedenler yerel halkın ön yargısı, ötekileştirilme, fişlenme, dışlanma ve etiketleme olarak ifade edilirken; göçmenlerden kaynaklı nedenler ise yerel halkla bütünleşememe, yerel kültürü benimseyememe ve kendi kültürlerini yaşatma isteği olarak ifade edilmiştir. Benzer şekilde Mawani (2014) göçmenlerin yerel kültür tarafından dışlanmaya maruz kalma riskinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Sosyal dışlanmayla birlikte göçmeler eğitim ve barınma gibi fırsatlara erişimi kısıtlanmakta ve yaşam doyumları azalmaktadır (Mawani, 2014). Göçmen ailelerin çocuklarının bile hayatlarının büyük bir kısmında veya tamamında ev sahibi ülkede yaşasalar bile sosyal dışlanmayla karşılaştıkları saptanmıştır (Valtonen, 2008). Bu bulgular öğretmenlerin göçmen çocukların kayıp nesil olması üzerindeki yerel toplumdan kaynaklı ifadelerini desteklemektedir.

Öğretmenler, göçmen çocukların kayıp nesil olmasını ekonomik nedenlere de bağlamışlardır. Onlara göre, yoksulluk, ekonomik istismar, işsizlik göçmen çocukların kayıp nesil olmalarında etkilidir. Özellikle ekonomik problemler ve işsizlik çocukları da aile ekonomisine katkı sağlamaya zorlamakta ve çocuk işçiliği gündeme gelmektedir. Göç edilen ülkelerdeki göçmenlerin iş piyasasından dışlanması, işsiz kalmaları ve ekonomik zorluk çekmeleri toplumla bütünleşmeyi zorlaştırmaktadır (Valtonen, 2008). Ayrıca, göçmen çocukların ucuz iş gücü olarak bakılması, sigortasız çalıştırılması ve daha kolay yönetilebilmeleri gibi nedenler, çocuk işçiliğini artırmaktadır (Flamm, 2010).

Araştırmanın bir diğer bulgusunda öğretmenler, göçmen çocukların kayıp nesil olmasında istismar, suça itilme ve yaşadıkları psikolojik sorunların etkili olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlere göre göçmen çocukların istismar edilmeleri ve suça itilmeleri, fiziksel ve cinsel istismara maruz kalmalarında ailelerinin parçalanmış olması etkilidir. Öğretmenler bu çocukların yaşadıkları psikolojik sorunların nedenlerini, sosyal ve psikolojik travma, stres, depresyon ve aitlik ve kimlik sorunu ile açıklamışlardır. Göç süreci ve sonrası çocukların yaşadıkları sorunlar, zihinsel ve ruhsal sağlığı olumsuz yönde etkilemektedir (Kirmayer ve diğ., 2011). Göçmen çocuklar savunmasız oldukları için ihmal, istismar ve şiddet gibi sorunlarla karşı karşıyadırlar. Göçmen çocukların cinsel istismara uğraması, erken yaşta evlendirilmesi, zorla diledirilmesi ve ağır işlerde çalıştırılması bu travmalar üzerinde etkilidir (Bokhari, 2008). Özellikle çalıştırılmak zorunda kalan çocuklarda şiddet eğilimi artmakta ve istismar, sokakta yaşama ve suça itilme gibi riskler doğmaktadır (Flamm, 2010). Bu çıkarımlar bu çalışma kapsamında ulaşılan sonuçları desteklemektedir.

Öğretmenlere göre göçmen çocukların kayıp nesil olması altında yatan bir diğer nedense eğitim olanakları ve yapısından kaynaklı nedenlerdir. Öğretmenler eğitim sistemlerinin farklılığı, okulların yeterli olanaklara sahip olmaması, okula uyum ve okullaşmanın düşük olması, eğitime erişim sorunları, pandemi etkisi bu çocukların yeterli eğitimi almasını engellemektedir. Uyum sorunlarının başında dil engeli gelmektedir (Taşçı Duran ve diğ., 2012). Müfredat farklılığı, eğitim materyallerinin yetersizliği gibi nedenler de göçmen çocukların eğitimi önündeki engeller olduğu söylenebilir (Coşkun ve diğ., 2017; Erdoğan, 2014). Ayrıca öğretmenler göçmen çocuklara yönelik mesleki gelişimlerinde yetersiz olduklarını ve bu çocuklara destek olmadıklarını ifade etmişlerdir. Göçmen çocukların eğitimi konusunda, çocukların öğrenmesini ve katılımını desteklemek ve öğretmenlerin göçmen çocuklara daha etkili destek olmaları için mesleki gelişim ve desteğe ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Araştırmanın bazı sınırlıkları da bulunmaktadır. Öncelikle bu araştırma sınıf öğretmenleri dışında, müdür, akademisyen, ebeveyn ve göçmenler gibi diğer paydaşların görüşüne başvurulmaması yönüyle sınırlıdır. Sınırlıklar ve bulgulardan hareketle, göçmen çocuklara dil eğitimlerinin verilmesi, okula devamlarının sağlanması, ekonomik destek sağlanması, psiko-sosyal destek verilmesi gerektiği söylenebilir. Özellikle göç süreci ve sonrasında psikolojik olarak olumsuz etkilenen çocuklara okul rehberlik servisi aracılığıyla destek sağlanabilir. Göçmen çocukların okula kayıta kolaylıklarının sağlanması, okula devamlarının kontrol edilmesi ve okullarda sosyalleşmelerinin sağlanması adına gerekli kolaylıkların sağlanması gerekmektedir. Ayrıca öğretmenler göçmen çocuklar ile sınıfta bulunan diğer akranları ile uyum sağlamasına yönelik çalışmalar yapabilirler.

Kaynakça

- Almutairi, J. (2015). Problems immigrants face in host countries. *International Business ve Economics Research Journal (IBER)*, 14(4), 691-698. <https://doi.org/10.19030/iber.v14i4.9358>
- Angel, B., Hjern, A., & Ingleby, D. (2001). Effects of war and organized violence on children: A study of Bosnian refugees in Sweden. *American Journal of Orthopsychiatry*, 71(1), 4-15. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.71.1.4>
- Arabacı, Z., Hasgöl, E., & Serpen, A. S. (2016). Türkiye’de kadın göçmenlik ve göçün kadın sağlığı üzerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(36), 126-144. <http://dx.doi.org/10.21560/spcd.77608>
- Bahadır, H., & Uçku, R. (2016). İzmir’in bir mahallesinde yaşayan 6-17 yaş arasındaki Suriyeli çocukların çalışma durumları ve çalışma durumlarını etkileyen etmenler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 117-124.
- Beste, A. (2015). Education provision for syrian refugees in jordan, lebanon and Turkey preventing a “lost generation”. 30.03.2021 tarihinde <https://gcm.unu.edu/publications/policy-reports/education-provision-for-syrian-refugees-in-jordan-lebanon-and-turkey-preventing-a-lost-generation.html> internet adresinden ulaşıldı.
- Betancourt, T. S., Abdi, S., Ito, B. S., Lilienthal, G. M., Agalab, N., & Ellis, H. (2015). We left one war and came to another: Resource loss, acculturative stress, and caregiver–child relationships in Somali refugee families. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 21(1), 114-125. <https://doi.org/10.1037/a0037538>
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2011). *Mültecilerin statüsüne ilişkin 1951 sözleşmesi ve 1967 protokolü*. 24.03.2021 tarihinde <https://www.refworld.org/docid/4ec4a7f02.html> internet adresinden ulaşıldı.
- Birman, D., & Trickett, E. J. (2001) Cultural transitions in first- generation immigrants acculturation of soviet jewsh refugee adolescents and parents. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(4), 456-477. <https://doi.org/10.1177/0022022101032004006>
- Bloch, A., Chimienti, M., Counilh, A., Hirsch, S., Tattolo, G., Ossipow, L. & Wihtol De Wenden, C. (2015). The children of refugees in Europe: aspirations, social and economic lives, identity and transnational linkages. *Final report-Working Paper*. SNIS.
- Bokhari, F. (2008). Falling through the gaps: safeguarding children trafficked into the UK. *Children and Society*, 22(3), 201-211. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2008.00151.x>
- Bourgonje, P. (2010). Education for refugee and asylum seeking children in OECD countries. *Education international*. 03.04.2021 tarihinde http://pages.ei-ie.org/quadrennialreport/2010/s3.amazonaws.com/educationinternational2010/2009/assets/102/Study_on_Education_for_refugees_and_asylum_seeking_children_in_OECD_countries_EN.pdf internet adresinden erişilmiştir.
- Castles, S., & Miller, M. (2008). *Göçler Çağı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Sınıf Öğretmenlerine Göre Göçmen Çocukların Kayıp Nesil Olmaları Altında Yatan Nedenler

- Coşkun, İ., Ökten, C. E., Dama, N., Barkçin, M., Zahed, S., Fouda, M., Toklucu, D., & Özsarp, H. (2017). *Engelleri aşmak: Türkiye'de Suriyeli çocukları okullandırmak*. SETA Yayınları, Yayın No: 93.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri (beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni)*, (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.), Siyasal Kitabevi.
- Crul, M., Keskiner, E., Schneider, J., Lelie, F., & Ghaemina, S. (2016). No lost generation: Education for refugee children a comparison between Sweden, Germany, The Netherlands and Turkey. 28.03.2021 tarihinde <https://www.eui.eu/Documents/RSCAS/Research/ArchivesInstitutionsGovernanceDemocracy/20181205-Keynote-lecture-education.pdf> pdf adresinden ulaşıldı.
- Çelikaksoy, A., & Wadensjö, E. (2015). *Unaccompanied minors and separated refugee children in Sweden: An outlook on demography, education and employment*. IZA DP No. 8963. 28.03.2021 tarihinde <http://ftp.iza.org/dp8963.pdf> internet adresinden ulaşıldı.
- Erdem, C. (2017). Sınıfta mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.43815-476805>
- Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, 379(9812), 266-282. [https://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)60051-2](https://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60051-2)
- Flamm, S. (2010). *The linkage between migration and child labor: An International Perspective*. 25.03.2021 https://web.stanford.edu/group/sjir/12-1/fall10-final_2.pdf internet adresinden erişilmiştir.
- Garcia, M. (2019). Cross-cultural identity of second-generation immigrant youth. *The Slu Mcnair Research Journal Summer*. 01.04.2021 tarihinde <https://www.slu.edu/pre-college-access-trio/trio-program/mcnair-scholars-program/pdfs/journal-articles/mariagarcia.pdf> internet adresinden erişildi.
- Gomes, C., & Yeoh, B. S. A. (2018). *Transnational migrations in the asia-pacific transformative experiences in the age of digital media*. Rowman ve Littlefield International
- Hodes, M. (2000). Psychologically distressed refugee children in the United Kingdom. *Child Psychology ve Psychiatry Review*, 5(2), 57-68. <https://dx.doi.org/10.1111/1475-3588.00286>
- İmamoğlu, H. V., & Çalışkan, E. (2017). Yabancı uyruklu öğrencilerin devlet okullarında ilkökul eğitime dair öğretmen görüşleri: Sinop ili örneği *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 529-546.

- Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. G., Guzder, J., Hassan, G., Rousseau, C., Pottie, K., & The Canadian Collaboration for Immigrant and Refugee Health (CCIRH). (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: General approach in primary care. *Canadian Medical Association Journal*, 183(12), E959-E967. <https://dx.doi.org/10.1503/cmaj.090292>
- Laczko, F., & Aghazarm, C. (2009). *Migration, environment and climate change: assessing the evidence* (p.9). (Laczko, F. ve Aghazarm, C. Eds.). Geneva: International Organization for Migration.
- Levent, F. & Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(27), 2017-121-46.
- Marshall, C. & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. Sage.
- Mawani, F. N. (2014). *Social determinants of refugee mental health*. (In Simich, L. ve Andermann, L. Ed.). *Refuge and Resilience Promoting Resilience and Mental Health among Resettled Refugees and Forced Migrants*. (pp. 27-50). USA: Springer Science+Business Media.
- Measham, T., Jaswant, G., Rousseau, C., Pacione, L., Blais-Mcpherson, M. & Nadeau, L. (2014) Refugee children and their families: supporting psychological well-being and positive adaptation following migration. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 44(7), 208-215. <https://dx.doi.org/10.1016/j.cppeds.2014.03.005>
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Sage.
- Niemeyer, M. (2014). *The cultural and social capital of unaccompanied refugee minors* (Master thesis) Stockholm University, Stockholm.
- Özekmekçi, M. İ. (2010). Tehdit sınırını geçemeyen göçmen. *Hayat Sağlık Dergisi*, (2), 44-48.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research and evaluation methods*. Sage Publishing.
- Polat, S., & Evliyaoğlu, N. (2008). Göçmen çocuklar. *Türkiye Klinikleri J Pediatr Sci*, 4(6), 52-5.
- Sevinç, G., Davran Kantar, M., & Sevinç, M. R. (2018). Türkiye'de kırdan kente göç ve göçün aile üzerindeki etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 70-82. <https://doi.org/10.25204/iktisad.330930>
- Sirin, S., & Sirin, L. R. (2015). *The Educational and Mental Health Needs of Syrian Refugee Children*. Migration Policy Institute.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2016). Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri. Anı Yayıncılık.
- Stake, R. E. (2010). *Qualitative research: Studying how things work*. A Division of Guilford Publications, Inc.

Sınıf Öğretmenlerine Göre Göçmen Çocukların Kayıp Nesil Olmaları Altında Yatan Nedenler

- Taskin, P. & Erdemli, O. (2018). Suriyeli mülteciler için eğitim: Türkiye’de öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar. *Eurasian Journal of Educational Research*, 18(75), 155-178. <https://dx.doi.org/10.14689/ejer.2018.75.9>
- Taşçı Duran, E., & Okçay, H. (2012). Etnik iletişim kadın sağlığını nasıl etkiliyor? *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 251-257
- Tunga, Y., Engin, G. & Çağiltay, K. (2020). A literature review on the issues encountered in educating Syrian children in Turkey. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 21(1), 317-333. <https://dx.doi.org/10.17679/inuefd.535845>
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM) (2015). *Göç terimleri sözlüğü*. 26.03.2021 tarihinde http://www.Turkey.iom.int/documents/goc_terimleri_sozlugu.pdf. internet adresinden alınmıştır.
- UNICEF. (2014). *No lost generation, protecting the futures of children affected by the crisis in Syria. UNICEF Report*. 29.03.2021 tarihinde <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/no-lost-generation-initiative-protecting-futures-children-affected-syria> internet adresinden alınmıştır.
- United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization (UNESCO) (2011). *The hidden crisis: Armed conflict ad education. No lost generation: Protecting the future of children affected by the crises in Syria*.
- United Nations High Commissioner For Refugees (UNHCRb) (2020). *Mid-year trends*. 28.03.2021 tarihinde <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5fc504d44/mid-year-trends-2020.html?query=global%20trends%202020> internet adresinden alınmıştır.
- Ünal, S. (2014). Türkiye’nin beklenmedik konukları: “Öteki” bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(3), 65-89.
- Valtonen, K. (2008). *Social work and migration immigrant and refugee settlement and integration*. Ashgate Publishing Limited.
- Watkins, K., & Zyck, S. A. (2014). *Living on hope, hoping for education-The failed response to the Syrian refugee crisis*. 28.03.2021 tarihinde <https://resourcecentre.savethechildren.net/sites/default/files/documents/9169.pdf> internet adresinden ulaşıldı.
- Yohani, S. (2010). Nurturing hope in refugee children during early years of post-war adjustment. *Children and Youth Services Review*, 32(6), 865-873. <https://doi.org/10.1016/j.child-youth.2010.02.006>
- Zenginoğlu, S. (2019). Avrupa ve göç: “Tehdit” olgusuna yönelik teorik ve politik bir analiz. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 42-49.